

prof. dr hab. n. med. Mikołaj Majkiewicz
Uniwersytet Pomorski w Słupsku
Instytut Nauk o Zdrowiu

Gdańsk, 2.08.2023 r

Ocena pracy doktorskiej
Mgr Magdaleny Liberackiej - Dwojak
na temat: „Psychoseksualne korelaty jakości życia kobiet z rakiem szyjki macicy
przed rozpoczęciem leczenia”

Promotor: dr hab. Monika Wilkość – Dębczyńska, prof. uczelni

Zgodnie z Uchwałą Rady Dziedziny Nauk Społecznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy z dnia 13.06.2023 r. zostałem poproszony o przygotowanie recenzji pracy doktorskiej z psychologii mgr Magdaleny Liberackiej – Dwojak nt. „Psychoseksualne korelaty jakości życia kobiet z rakiem szyjki macicy przed rozpoczęciem leczenia”.

Doktorantka podejmuje w swojej pracy bardzo ważny problem życia psychoseksualnego kobiet z rakiem szyjki macicy w powiązaniu z jakością życia tych kobiet. Problematyka jakości życia chorych na nowotwory ma bogatą literaturę. Niemniej jednak kontekst psychoseksualny jakości życia u chorych nowotworowych podejmowany jest stosunkowo rzadko, a jest to bardzo ważny obszar kształtujący jakość życia. Podjęcie tej problematyki u kobiet z rakiem szyjki macicy jeszcze przed rozpoczęciem leczenia jest nowością w polskich badaniach. Zwłaszcza jeśli weźmiemy pod uwagę, że w modelu badań HRQL bierzemy pod uwagę dwie zmienne niezależne, mianowicie; proces chorobowy, a także skutki agresywnego zwykle leczenia. W rezultacie te dwie zmienne występujące jednocześnie współkorelują ze sobą, co powoduje, że nie zawsze dokładnie wiemy, która ze zmiennych ma większe znaczenie dla oceny jakości życia. Wartością tej pracy jest więc fakt, że kobiety z rakiem szyjki macicy zostały zbadane przed rozpoczęciem leczenia. Taka konstrukcja pracy pozwala uznać, że praca ma charakter oryginalny.

Przedstawiona do recenzji praca liczy 204 strony wraz z bibliografią i załącznikami. Składa się z wstępu, pięciu rozdziałów, bibliografii, spisu tabel i rycin, a także załącznika w postaci zgody Komisji Bioetycznej na przeprowadzenie badań. We wstępie Doktorantka dokonuje uzasadnienia podjęcia problemu badawczego, a także krótko opisuje zawartość pracy.

W pierwszym rozdziale przedstawia teoretyczne podstawy badań. W rozdziale tym Doktorantka opisuje wszystkie ważne z punktu widzenia problematyki pracy zagadnienia. Począwszy od klinicznego opisu raka szyjki macicy i jego leczenia, poprzez opis głównych obszarów jakości życia wraz z dokonaniem przeglądu badań dotyczących jakości życia i funkcjonowania seksualnego w tej grupie chorych. W ostatnich dwóch podrozdziałach Doktorantka omawia rolę stresu w radzeniu sobie z chorobą, a także omawia rolę i znaczenie dla radzenia sobie z chorobą kompetencji interpersonalnych w tym problematykę komunikacji ze szczególnym podkreśleniem znaczenia komunikacji seksualnej.

Treści tej teoretycznej części badań pozostają w ścisłym związku z podjętą problematyką badawczą. Przedstawione zagadnienia są dobrze dokumentowane wskazaniem źródeł. Na szczególną uwagę i wyróżnienie zasługują opracowania w postaci przeglądów badań dokonanych wg zasad zalecanych w artykułach przeglądowych. Z doświadczeń recenzenta wynika, że tak solidne i przejrzyste przeglądy w częściach teoretycznych prac doktorskich nie są częstym zjawiskiem. Pod względem treści, formy i edycji rozdziałów teoretycznej części pracy doktorskiej, oceniam bardzo wysoko.

W rozdziale drugim Doktorantka przedstawia metodologię badań własnych. W rozdziale tym przedstawiono model własnych badań ilustrując treści za pomocą przejrzystej ryciny. Następnie przedstawiono problemy, pytania i hipotezy badawcze. Treść tej części pracy została ujęta w postaci bardzo przejrzystej tabeli. Kontekst teoretyczny i empiryczny hipotez Doktorantka dokumentuje wskazując na źródła innych badaczy.

Dalej Doktorantka opisuje narzędzia badawcze jakie zastosowała w pracy. Również tutaj Autorka posłużyła się tabelą. Wymienione kwestionariusze psychometryczne są adekwatne do problemu badawczego oraz spełniają warunki psychometryczne, dzięki czemu uzyskane rezultaty będą rzetelne i trafne.

Niemniej jednak chciałem zauważyć, że najczęściej w badaniach jakości życia chorych na nowotwory są stosowane narzędzia w opracowaniu Grupy Badania Jakości Życia EORTC. W przekonaniu recenzenta ten Zespół najlepiej opracował koncepcję jakości życia, oraz metodologię jej badania. Stąd też moje zdziwienie, że w tej pracy Doktorantka nie zastosowała narzędzi badawczych z „listy” EORTC. Jednak Doktorantka zdecydowała się na zastosowanie innej metody oceny jakości życia mianowicie SF-36. Metoda ta służy do oceny jakości życia zarówno osób zdrowych, jak i chorych, a jednocześnie jest metodą stosowaną również w odniesieniu do pacjentów z chorobą nowotworową. Argument za zastosowaniem metody SF-36 ze względu na objęcie badaniami grupę porównawczą, osób zdrowych, uzasadnia wybór tej metody.

Badanie obejmowało łącznie 120 osób w tym 60 kobiet z rakiem szyjki macicy po ustaleniu rozpoznania ale przed rozpoczęciem leczenia.

Na końcu rozdziału znajduje się opis zastosowanych w pracy procedur statystycznych. Doktorantka do swoich badań zastosowała zaawansowane procedury statystyczna, w tym makro PROCESS Hayes'a co pozwoliło na analizę zależności między badanymi zmiennymi z mediatorem.

W trzecim rozdziale Doktorantka dokonuje opisu uzyskanych rezultatów badawczych. Na początku tego rozdziału zostają przedstawione wyniki statystyk opisowych zarówno dla grupy pacjentek jak i dla grupy kontrolnej - kobiet zdrowych. W następnych podrozdziałach Doktorantka przedstawia weryfikację przedstawionych hipotez. Weryfikacja hipotez dokonana została za pomocą adekwatnych procedur statystycznych. Interpretacje wyników analiz statystycznych jest ostrożna m. in. co liczebności badanej grupy, co świadczy o dużej świadomości metodologicznej Doktorantki.

W czwartym rozdziale Doktorantka przeprowadza dyskusję wyników. W tej części Doktorantka omawia na podstawie literatury przedmiotu tło teoretyczne każdej z użytych badanych grup zmiennych. I tak, w podrozdziałach 1 do 3 zostały omówione komponenty jakości życia takie jak, komponent seksualny i zdrowotny. W podrozdziale 4 omówiona została rola stresu w kontekście jakości życia. Następnie Doktorantka omawia rolę zmiennych demograficznych i medycznych w powiązaniu z oceną jakości życia, a także rolę stanu zdrowia. W dwóch ostatnich podrozdziałach tej części pracy Autorka wskazuje na ograniczenia badań własnych oraz implikacje praktyczne. Dużą zaletą tej części pracy jest nie tylko umieszczenie swoich badań wśród bogatej literatury przedmiotu, ale także egzemplifikacja badań poprzez indywidualne wypowiedzi pacjentów. Ten zabieg metodologiczny w postaci elementów idiograficznego podejścia metodologicznego, bardzo ubogaca rozumienie analiz nomotetycznych. Czyni pracę bardziej zrozumiałą nawet dla czytelnika nie zajmującego się tą problematyką.

W dalszej części Autorka wymienia ograniczenia badań wskazując m. in. na fakt prowadzenia badań podczas pandemii koronawirusa. Autorka jako ograniczenie traktuje stosowanie metod opartych na samoopisie (kwestionariusze). Zdaniem recenzenta nie jest to ograniczenie, bowiem badania tego rodzaju mają swoją wartość, ponieważ w dużej mierze dotyczą percepcji własnej choroby, a ta z kolei ma znaczenie w ocenie jakości życia. Jakość życia jest bowiem przede wszystkim subiektywnym spojrzeniem na chorobę, jej skutki oraz niepożądanych efektów ubocznych samego procesu leczenia, zwykle agresywnego. Czynniki tzw. obiektywne, wpływają na kształt i poziom jakości życia, ale nie stanowią integralnej

części „jakości życia”. Poznawczy obraz własnej choroby i samoopisy choroby znajdują duże uznanie wśród psychologów nurtu poznawczego [*Leventhal H., Meyer D., Nerenz D. The common sense representation of illness danger. W: Rachman S. (red.). Contribution to medical psychology. Pergamon Press, Oxford 1980: 7–30*]. Ocena jakości życia opiera się z reguły na samoopisie i ma charakter subiektywnej oceny takich obiektywnych stanów jak stan zdrowia. Badania wskazują na obecność istotnych różnic pomiędzy wskaźnikami obiektywnymi, a oceną jakości życia [*Jassem J. Jakość życia chorych leczonych napromienianiem i cytostatykami. W (red.) de Walden – Galuszko K., Majkovicz M. ., Jakość życia pacjentów z chorobą nowotworową . Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 1994 . s.51-58*]

W dalszej części tego rozdziału Autorka wskazuje na praktyczne zastosowanie wyników badań. Niewątpliwie część pracy dotycząca komunikacji seksualnej jest w odniesieniu do kobiet cierpiących na raka szyjki macicy, problematyką nową w literaturze polskiej, jednocześnie okazała się bardzo ważna w kształtowaniu jakości życia. Stąd też Doktorantka w implikacjach praktycznych wskazuje na sposoby wykorzystania wyników Jej pracy w pomocy psychoonkologicznej, zwłaszcza w poprawie komunikacji o seksualności z personelem leczącym.

W podsumowaniu stwierdzam, że podjęta problematyka ma charakter nowatorski w polskiej literaturze przedmiotu z dwóch głównych powodów . Po pierwsze dlatego, bada istotny dla jakości życia obszar życia seksualnego w odniesieniu do kobiet cierpiących na raka szyjki macicy, a więc schorzenia, które ma bezpośredni związek z życiem seksualnym już na poziomie biologicznym. Po drugie, z punktu widzenia metodologii pracy ważną sprawą był dobór kobiet do badań na ściśle określonym okresie rozwoju choroby nowotworowej, mianowicie na etapie diagnostycznym. I choć badań nad jakością życia pacjentów z chorobą nowotworową na kolejnych etapach trwania choroby, w tym na diagnostycznym było wiele [np. w klasycznym już opracowaniu Kubler-Ross E., *Rozmowy o śmierci i umieraniu. Warszawa PAX, 1947. Majkovicz M. Wielopoziomowa ocena stanu podmiotowego pacjentów z chorobą nowotworową. Annales Academiae Medicae Gedanensis (Rozprawa habilitacyjna) TOM XXXV 2005, Supplement 2]* to jednak lokowanie problemów seksualnych na tym etapie w grupie chorych kobiet z rakiem szyjki macicy czyni tę pracę nowatorską. Oczywiście ma rację Doktorantka wskazując, że badania miałyby większą wartość przy zastosowaniu modelu badań longitudinalnych, ale te badania mają również swoją wysoką wartość, wnoszą bowiem potrzebne udokumentowane informacje do formułowania wskazówek do psychoonkologicznej pracy z tą grupą kobiet. Ponadto badania Doktorantki mogą służyć jako podstawę do dalszych projektów badań podłużnych.

W podsumowaniu stwierdzam, że Doktorantka wykazała bardzo dobrą znajomość problematyki zawartej w literaturze przedmiotu. Bogata bibliografia (liczba pozycji bibliograficznych 297) została w pełni wykorzystana zarówno w części teoretycznej, jak i w dyskusji. Autorka wykazała też dużą świadomość metodologiczną, co wykazała zarówno w budowaniu projektu badawczego recenzowanej pracy jak i w podrozdziale dotyczącym ograniczeń. Doktorantka w swojej pracy wykazała, że potrafi formułować cele badawcze, formułować hipotezy i je weryfikować.

Te właściwości pozwalają stwierdzić, że przedstawiona do recenzji praca doktorska Pani Magdaleny Liberackiej – Dwojak pt.: „Psychoseksualne korelaty jakości życia kobiet z rakiem szyjki macicy przed rozpoczęciem leczenia” **spełnia warunki określone w aktualnej ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym i składam wniosek o dopuszczenie Pani mgr Magdaleny Liberackiej – Dwojak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

prof. dr hab. **Mikołaj Majkowicz**

specjalista psychologii klinicznej